

GENEALOGIA ÎNTRE ȘTIINȚĂ, MITOLOGIE ȘI MONOMANIE

Ca un paradox, abordările biografice par a fi mereu în vogă, fiecare generație intelectuală redescoperind genul, într-un ciclu fără oprire și, evident, cu motivații cât se poate de întemeiate. S-ar părea că *biografia* constituie una din puținele specii eternizate, cu impact direct asupra evoluției ideii și conștiinței de sine a individului și a colectivităților în ansamblu. Așadar, nimic uimitor în a constata o reabordare în forță a biografiei, atât în manieră clasică, dar mai ales din perspectivă sociologică, ca răspuns parcă la *istoriile* tot mai dezumanizate, structuralizate ori problematizate, în care reconstrucțiile „à la long durée” pun în umbră tocmai personajul cel mai important: omul.

Din această perspectivă și mereu aflată sub spectrul acuzațiilor de subiectivism, de impresionism, de cultivare a individualismului în dauna colectivului, de iluzionism, de mistificări a diverselor modele umane etc, biografia caută cu asiduitate a se îmbogăți metodologic și a câștiga în credibilitate prin tehnici care să elimine suspiciunea ficțiunii și a mitologizărilor. Este vorba așadar de ample încercări de reabilitare epistemologică, dar care sunt încă departe de atenuarea dezechilibrului existent între lucrările de restituție propriu-zise (*biografiile*, așa cum se înțelege îndeobște) și abordările teoretice sau metodologice¹.

Fără a ne atinge de acestea din urmă, extrem de complexe și de o diversitate aproape fără control, ne vom limita doar la imperativul abandonării paradigmei clasice *om-operă*, în care s-au închis până acum numeroase demersuri biografice. Întocmite adeseori dintr-o perspectivă hagiografică, cu menirea evidentă de a ridica statui, de a crea modele, chiar stereotipuri, prin privilegierea *operei* în detrimentul *vieții*, multe din ele ocolesc efortul restitativ al unui veritabil *curriculum vitae*, ceea ce presupune temeinice anchete arhivistice ori interviuri, prudență în recompunerea faptelor și un excesiv spirit critic. S-a lăsat astfel deoparte ceea ce putea fi durabil (de la genealogii minuțios întocmite până la variabile socio-istorice de mare finețe, cum ar fi, de exemplu, aspectul fizic, anomalii fizice, temperament, atitudini comportamentale, averea personală, spațiul locuirii, participarea la activități mondene etc), în profitul comentariilor și analizelor textuale, fără îndoială mult mai supuse efemerității. Aceste demersuri biografice nu au făcut altceva decât să revendice un pragmatism și să manifeste deschidere mai ales spre lumea ideilor (de altfel, nimic reproșabil), însă adeseori răspunzând *ritualurilor*

¹ Cf. J. Romein, *Die Biographie. Einführung in ihre Geschichte und ihre Problematik*, Bern, A. Francke, 1948; E. Hoffman, *La biographie: vers un renouveau d'un genre décrié*, în *L'Homme face à son histoire*, Publication de l'Université de Lausanne, Lausanne, Payot, 1983, p. 77-93; *Problemes et méthodes de la biographie*. Actes du Colloque. Sorbonne 3-4 mai 1985, Paris, Sources, 1986; H. S. Becker, *Biographie et mosaïque scientifique*, în „Actes de la recherche en sciences sociales”, no. 62/63, 1986, juin, 105-110; Jean-Claude Passeron, *Biographies, flux, itinéraires, trajectoires*, în „Revue française de sociologie”, XXXI, 1990, no. 1, p. 3-22; J. Peneff, *La méthode biographique*, Paris, A. Colin, 1990; Idem, *Les grandes tendances de l'usage des biographies dans la sociologie française*, în „Politix. Travaux de science politique”, no. 27, 1994, p. 25-31 ș.a.

celebrării și mereu viciate de ideologia epocii în care au fost elaborate. Tot mai mult, comemorarea diverselor personaje s-a substituit colocviilor profesionale, devenind un spațiu al mitologizării, nici măcar cu valoare educativă, ci numai din dorința unora de a lua loc în prezidii, de a-și autocultiva imagini pe seama celui celebrat. Așa s-a întâmplat cu numeroase personalități istorice românești, de la Burebista, trecând pe la voievozii evului mediu, până la asumarea deliberată a funcțiilor de descoperire, revalorificare ori reabilitare a diverșilor contemporani. În fond, cu puține excepții, aceste tipuri de biografii au restituit mai puțin faptele, urmărind mai curând un impact emoțional și dramatic, prin formă și imagini, prin crearea unui univers simbolic și unități estetice discutabile, reconstrucția cu fidelitate a realității fiind de multe ori o chestiune secundară.

Pe de altă parte, biografia a devenit însă tot mai „științifică”, tinzând spre specializare și fragmentare. Se merge tot mai mult spre deconstrucția ficțiunii („povestea vieții”), sub toate formele și transformările corelative ale părților de biografie, în obiecte de studiu separate. În acest context, *genealogia* vine să ocupe un loc important în economia biografiilor. Ea a renunțat demult la simpla justificare dinastică, devenind o necesitate politică și economică (pe lângă preocupările ei obișnuite, de ierarhizare), prin „gestionarea” diverselor categorii sociale (ceea ce-i conferă un puternic ascendent în demografie și sociologie) și structuri familiale, prin stabilirea și definirea diferitelor funcții sociale, a mecanismelor de selecție sau de excludere, a departajării variatelor pârgii de putere dintr-o societate, prin reconstituirea strategiilor carierei, a stilului de viață (de la sociabilitate până la mediul locativ) – acestea fiind doar câteva din utilitățile genealogiei. Nu mai vorbim de ceea ce s-ar putea numi genealogii intelectuale, onomastice, toponimice, profesionale etc.

Deși la prima vedere ea ar părea printre puținele capitole neatinse de ambiguitate, prin actul pur tehnic de reconstrucție a unei evoluții simple și de un empirism logic fără tăgadă, genealogia poate constitui sursa multora din miturile individuale ori familiale, degenerând uneori chiar în monomanie. Este foarte sensibilă în a-și pierde „direcția” (obiectivele) prin alunecarea (adeseori inconștientă) dinspre structuralismul metodologic (stabilit aprioric) spre cel dogmatic. Pe de altă parte, multe din reconstrucțiile genealogice, prin maniera în care sunt concepute (introducerea unor mituri ale ascendenților iluștri, omiterea unor verigi ce-ar face mai puțină „cinste” familiei etc), prin premisa fundamental retrogradă (de factură medievală) de a urmări doar pe cei cu rang, prin discursul mitologizant ce însoțește actul de pură reconstrucție, tentativele – directe sau indirecte – de relaționare a comportamentelor diverșilor subiecți cu originile sau ascendența lor „nobilă”, irită enorm (stârnind adeseori ironii) fie pe cei ce sunt cu adevărat într-o asemenea postură „nobilă”, fie pe cei ce consideră România ultimului secol și jumătate ca o societate în care principiul meritocratic aruncă în desuetudine „tradițiile” unui mediu mereu întârziat, fără ierarhii și reguli bine stabilite, cu „notabilități” improvizate și dornice de a dobândi atestatul și pentru posteritate. Așadar, tema *hazardului* și cea a *meritului* par a fi obiectele unui alt tip de tensiuni, cea dintâi lăsând prea puțin spațiu celeilalte, mai ales în cazul analizelor sociologice.

Nu sunt puține cazurile în care descendenții unor familii cu origine mai mult sau mai puțin „aristocratică” caută să impună propria lor versiune și reprezentare istorică a familiei, fabricând de pildă ascendențe până la împărații sau nobilimea bizantină. Sunt manifestări cu o lungă tradiție hagiografică și de autocelebrare, care deși impun frecvent atitudini ironice, reușesc a se sustrage analizelor competente, menținându-se pe mai

departe în sfera iluziilor biografice. Acest lucru este sesizabil îndeosebi în cazul interviurilor realizate cu descendenți ai unor personalități sau ai unor familii pretins nobiliare (interviul fiind una din metodele reconstrucțiilor genealogice), dar și în multe din producțiile autobiografice (memorii și jurnale), în care autorii dau dovadă de a nu putea evita superficialitatea, anecdoticul, riscul dezvăluirii unei psihologii desuete – cu alte cuvinte, se arată incapabili de a surprinde semnificațiile istorice. Mai importante par a fi dispozitivele retorice, prin care se construiesc *mituri* de modele existențiale. Este cauza pentru care analiștii descoperă importante părți de *istorie uitată* (cenzurată), numeroase ambiguități (dovedibile adeseori ca falsuri), fapte ce păreau autobiografului minore sau dezagreabile – aspecte pe care fluxul memoriei le exclude din punct de vedere teoretic și practic. Iar o asemenea dezamăgire ne oferă unul din marii istorici din a doua jumătate a secolului XX, David Prodan, care – profesionist în reconstrucția trecutului – își reduce totuși *Memoriile* mai mult la conflictele personale cu diverși colegi de breaslă, relatând adeseori firele obscure ale intrigăriei, în vreme ce, de pildă, asupra anilor de studenție nu zăbovește decât pe parcursul a două pagini². Se pare că nu a considerat demn de luat în seamă măcar genealogia sa intelectuală, care nicidecum nu poate fi neglijată pentru anii interbelici ai Clujului universitar. Sigur că acest aspect – dar și altele – a fost lesne remarcat de cei mai mulți comentatori, aducându-se reproșuri tocmai lui care nu trebuia, editorului, care și-a împlinit sarcina de a îngriji textul cu maximă acribie. Invocarea faptului că nu ar fi trebuit să se publice manuscrisul, apreciat ca nereprezentativ, este o șaradă greu de înțeles pentru simplul motiv că venea de la alți istorici. Reconstrucția trecutului nu se face pe baza unor documente alese după bunul plac și nu ar trebui să se uite imperativul rankeian de acum un secol și jumătate: *adevărul așa cum a fost*.

Așadar, amatorismul și non-specializarea au fost încurajate nepermis de mult, punând cercetarea științifică de astăzi în mari dificultăți. Aspectul a fost favorizat și de sărăcia documentară a evului mediu îndeosebi, dar și a epocilor mai apropiate, numeroase fiind cazurile – mai ales în prima jumătate a sec. XIX – în care s-au plăsmuit genealogii fictive sau măcar parțial fictive. Nu de mult, studiul lui Mihai-Răzvan Ungureanu, *Genealogia ca expresie a definiției sociale a boierimii moldovenești în epoca regulamentară*³, atrage atenția asupra unor atari tentative sau mecanisme ale falsificării, surprinse în fondurile arhivistice ale Secretariatului de Stat din Moldova, pentru deceniile trei și patru ale veacului trecut. Ca să nu mai insistăm acum asupra postfaței lui Ștefan S. Gorovei, de exemplu, la reeditarea *Arhondologiei Moldovei* a lui Constandin Sion⁴, sau asupra nenumăratelor lui „clipuri” critice ori studii propriu-zise din „Arhiva genealogică” sau de aiurea, în care sunt curmate falsuri și erori genealogice abil plăsmuite. Sunt preocupări care au făcut deja *școală* în peisajul istoriografic românesc, prin crearea unor modele de analiză ce se cuvin a fi adoptate și extinse fără întârziere.

Formulările de mai sus impun așadar un plus de exigență în reconstrucția acestui important segment al abordărilor biografice care, cu siguranță, vor începe să abunde în editorialistica noastră. Și pentru a evita sensibilități contemporane, vom exemplifica câteva tendințe mai vechi de mistificare genealogică, pe temeiul biografiei unor personalități ale culturii românești, pornind și de la constatarea că în rândurile acestora a existat în mod deosebit o atracție pentru reconstrucția propriului arbore genealogic,

² David Prodan, *Memorii*, ed. Aurel Răduțiu, București, Edit. Enciclopedică, 1993.

³ În „Arhiva genealogică”, Iași, III, 1996, nr. 3-4, p. 107-135.

⁴ C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, ed. Rodica Rotaru, București, Edit. Minerva, 1973, p. 329-351.

dovedind mereu un puternic simțământ al legăturilor ancestrale. Acest atașament față de „moștenirea” genetică (în fond, față de hazard) nu este deloc nefiresc, având profunde motivații psihologice, asupra cărora nu insistăm⁵.

Cert este însă că aproape toți cărturarii, cu o bună imagine despre sine și despre actul de cultură pe care l-au produs, s-au simțit datori să prindă în propria *arhivă* și minime referințe genealogice. Mai mult chiar, persoane publice fiind și bucurându-se de un anume prestigiu social, au pus în circulație referințe genealogice, prin intermediul diverselor interviuri sau autobiografiilor conjuncturale. Așa s-a întâmplat ca multă vreme să fie luate de bune informații care astăzi se dovedesc a nu fi susținute documentar. Adeseori, chiar personajul în cauză se înșeală în privința propriului trecut – cu bună știință sau din necunoaștere –, adevărul aflat ulterior generând profunde crize de conștiință, oferind contemporanilor și posterității motivațiile unor atitudini și trăsături comportamentale ale acestuia.

Am putea invoca aici cazul lui George Călinescu, care multă vreme a trăit cu convingerea că e fiul natural al funcționarului CFR Constantin Călinescu, exponent al micii burghezii, orășean, și nu de oriunde, ci din capitală. Ei bine, aflarea faptului că mama sa naturală nu e alta decât menajera casei, Maria Vișa, fiică de țărani, fugită dintr-un obscur sat oltenesc împreună cu sora ei (ajunsă prostituată), cea pe care el o umilise atâta vreme cu obstinație, a produs o puternică traumă psihologică. În plus, mereu și mereu își va ascunde adevărata origine, cu ingeniozități de veritabil artizan. Când în 1937 își pregătea dosarul de concurs pentru postul de conferențiar la Iași, s-a dovedit a fi de o rară migală în „pregătirea” actului său de naștere: l-a îndoit tocmai pe rubrica unde era înregistrată profesia mamei (deși nu acolo era locul firesc de pliere) și l-a ars cu mult meșteșug în dreptul cuvântului umilitor (profesia), ținând apoi documentul ore întregi deasupra unui bec pentru a-l „învechi” cum se cuvine⁶. Iar tot acest efort în pofida resentimentelor dezvăluite lui Al. Rosetti, în același an, că „a fi conferențiar la Iași e un lucru de rușine, sub demnitatea mea”, universitatea de aici fiind „o școală primară” pentru care nu merită „sacrificate instinctele mele metropolitane”, oraș în care oamenii îi par „puțin demenți” etc, etc⁷. Așa se face că preluând elemente atât din ascendența reală, cât și din cea prin adopție, G. Călinescu a făcut mereu afirmații de genul: „Eu sunt grec, domnule” (plăcându-i să creadă asta, prin tatăl natural Tache Căpitănescu; de altfel e și titlul unei poezii a criticului literar). Cu toate că, într-un articol intitulat *Eu sunt ardelean*⁸, afirma în contextul istoric de atunci (toamna lui 1944) că „deși nu m-am născut în Ardeal și părinții nu-mi sunt din acele părți, eu sunt ardelean”, meditănd asupra multor calități ale oamenilor de dincolo de munți și cu regretul de a nu fi descendentul

⁵ Vezi Ch. Mauron, *Des métaphores obsédantes au mythe personnel. Introduction à la psychocritique*, Paris, J. Corti, 1962; D. Fernandez, *L'Arbre jusqu'aux racines. Psychanalyse et création*, Paris, Grasset, 1972; L. Dumont, *Essais sur l'individualisme. Une perspective anthropologique sur l'idéologie moderne*, Paris, Seuil, 1983; M. Certeau, *Histoire et psychanalyse, entre science et fiction*, Paris, Gallimard, 1987 ș.a.

⁶ Cf. I. Bălu, *Viața lui G. Călinescu*, București, Edit. Cartea Românească, 1981, p. 17-18.

⁷ *Corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti (1935-1951)*, ed. Al. Rosetti, București, Edit. Eminescu, 1977, p. 59-61; pentru activitatea lui la Iași vezi Iorgu Iordan, *G. Călinescu la Universitatea din Iași*, în „Revista de istorie și teorie literară”, XIV, 1965, nr. 3-4, p. 501-512; D. Vatamaniuc, *Concursul pentru ocuparea conferinței de critică și estetică literară*, în ediția G. Călinescu, *Avatarii faraonului Tlă*, Iași, Edit. Junimea, 1979, p. 145-170; Lucian Nastasă, *G. Călinescu și Universitatea din Iași. Pe marginea unei corespondențe*, în „Anuarul Institutului de istorie A. D. Xenopol”, Iași, XXVII, 1990, p. 147-154.

⁸ „Tribuna poporului”, I, 1944, nr. 31 (15 oct.), p. 1, 3.

unui „strămoș înveșmântat într-un cojoc de lână”. Și ca o culme a ironiei, însă, este foarte probabil ca prin familia mamei (cea repudiată) să fie... ardelean de origine. De altfel, ascendența transilvăneană a fost mai totdeauna dezideratul multor cărturari din Vechiul Regat, de la cei născuți în inima Moldovei (precum Alexandru Vlahuță) și până la cei ale căror origini se pierd în necunoscut, dar cu speranța și convingerea totodată a unei firave legături cu Ardealul.

Iar o atare atitudine față de propriile obârșii nu e singulară. Din noianul de exemple mai putem reține, pentru o altă tipologie, dar și cu manifestări explicite a „obsesiei de necunoscut”, cazul lui Camil Petrescu. Copil din flori, frământat de „drama nașterii lui” și care a păstrat mereu „o revoltă adâncă și bineștăpănită contra tatălui natural” (după cum afirma un congener de-al său, Constant Ionescu⁹), Camil Petrescu s-a legat în permanență de speranța – dar și de iluzia – unor revelații genealogice convenabile. A navigat fie între ascendența celor ce l-au crescut (familia inspectorului Episcopescu), fie a mamei sale – enigmatică, dar care putea „promite” ceva (Keller) –, pentru ca împăcarea cu situația de fapt să vină mai târziu, însă nu fără mândria expresă de a fi un „bucureștean autentic”. Sintagma o găsim într-un interviu din „Rampa”¹⁰, când în trei rânduri tipografice expediază o genealogie și frământările unei copilării pentru care – spunea el – i-ar fi trebuit „două volume”. Excelentă stratagemă de a-și învălui obârșiile în mister și de a scăpa de întrebări nedorite și nici până acum pe deplin lămurite¹¹.

Toate aceste manifestări și obsesii, traume ale inferiorității sociale, au existat în mod real, subiecții fiind convinși că prețul plătit de ei pentru ascensiunea și recunoașterea publică este mult mai mare decât al altora. Este și motivația pentru care cei aflați într-o asemenea postură investesc mult mai mult și cu mai mare tenacitate în reușita personală, îndeosebi în ce privește dobândirea unui *capital simbolic* și afirmarea pe baza principiilor meritocratice. Doar în această manieră au putut fi compensate dezavantajele inițiale și create premisele accederii la diverse alte tipuri de capital. Însă într-o societate ca cea românească (începând cu a doua jumătate a secolului XIX), în care aparatul birocratic tindea să se substituie aristocrației de sânge – cu toate consecințele de rigoare –, era insuficientă doar acțiunea principiului meritocratic pentru ascensiunea socială și ocuparea unor funcții publice de prestigiu. El a intrat mereu în concurență cu alte două sisteme: pe de o parte adeziunea politică și socială, pe de alta vechimea și „noblețea” familială. Acele personalități ale culturii noastre care au reușit să plaseze într-un fel sau altul capitalul lor simbolic în cadrul măcar al unuia din aceste două sisteme, și-a asigurat și din perspectivă genealogică recunoașterea printre notabilități. În felul acesta Titu Maiorescu își permitea să afirme în Parlament că era fiu de profesor, iar ascendența mai îndepărtată era neaoș țărănească, fără să spună nimic despre ceea ce știa toată lumea: că prin cea dintâi căsătorie cu Clara Kremnitz își asigurase de timpuriu o poziție socială recunoscută și acceptată (eficientă mai ales prin cumnatul său, medic al Regelui Carol I), iar prin al doilea mariaj cu Ana Rosetti își consolidase alianțele cu aristocrația locală, alături de multe alte atuuri puse în joc de-a lungul vremii¹². Sau deliciul lui Barbu Ștefănescu-

⁹ C. Ionescu, *Camil Petrescu. Amintiri și comentarii*, București, E.P.L., 1968, p. 33.

¹⁰ J. Berariu, *Cu Camil Petrescu despre el și despre alții*, în „Rampa”, XVI, 1931, 4119 C (12 oct.).

¹¹ Mihail Ilovici, *Tinerețea lui Camil Petrescu*, București, Edit. Minerva, 1971, p. 5-16; Irina Petraș, *Camil Petrescu. Schițe pentru un portret*, București, Edit. Demiurg, 1994.

¹² Vezi Z. Ornea, *Viața lui Titu Maiorescu*, I-II, București, Edit. Cartea Românească, 1986, 1987; reeditată în 1997, București, Edit. Du Style.

Delavranca de a povesti în cercurile mondene ale Bucureștiului despre copilăria sa aventuroasă, ca fiu de căruțaș (care, uneori, făcea și mic negoț cu cereale), prin mahalalele capitalei. A dovedit însă mereu abilitate politică, începând cu înregistrarea în Partidul Liberal (prin socrul său Al. Lupașcu), trecând apoi la conservatori, cu alte popasuri pe la „Drapeliști” și „Junimiști”. În schimb, fratele său Nicolae Ștefănescu evita orice discuție despre istoria familiei și manifesta ostentativ pretenții de mare noblețe (avocat fiind și, totodată, ginerele bogatului negustor bucureștean Iliescu), ceea ce irita enorm pe tatăl celor doi, care înainte de a face căraușie fusese țăran-țăran¹³.

Oricât de bizare ni s-ar părea astăzi atari atitudini, provocate de complexul sau apanajul originii, ele sunt însă departe de a constitui în mod obligatoriu cazuri patologice, generatoare de mitologii familiale irevocabile și de nedemistificat, ori subiecte de ironii și pamflete. Vicisitudinile travestirii a două generații din aceeași familie Caragiale merită cu adevărat luare aminte, prin arsenalul genealogic și ideologic pus în joc. Sfidând autenticele origini, pe care în mod cert le cunoștea, Ion Luca Caragiale și-a înregistrat adeseori elementul inițial de stare civilă prin expresia: „de naștere obscură”. Iar amicul său, C. Dobrogeanu-Gherea (un alt complexat, dar de data aceasta de sindromul „metecului”), a utilizat mereu această declarație, creând din I. L. Caragiale un produs al mahalalelor provinciale, în cea mai tragică poveste proletară: „Caragiale a gustat întreaga amărăciune a acestei vieți. A suferit și de frig și de foame, a trăit zilele și nopțile prin cafenele, pentru că acasă nu era foc și lumină, a așteptat ceasuri întregi pe un prieten, doar îl va cinsti cu un capuținer, a ajuns să nu mănânce zile întregi, și să doarmă pe băncile Cișmigiului, pentru că nu avea unde să-și culce capul”¹⁴. Or, acest „complex plebeian” (preluat de o serie de biografii, precum Octav Minar sau Lucian Predescu și B. Jordan) era departe de o realitate genealogică lesne sintetizabilă: prin tată se trăgea dintr-un bucătar, dar nu oricare, ci bucătarul domnitorului Caragea, iar prin mamă aparținea puternicei familii de negustori și bancheri din Brașov, Mihail Alexovici – cu toții de origine grecească¹⁵. Și dacă s-ar extinde cercetările, pornindu-se de la procesul de moștenire și actele notariale din 1887 (Tribunalul din Ilfov)¹⁶ – care risipește și el iluzia sărăciei – s-ar putea stabili certe legături genealogice cu familia maghiară transilvană Tabay. Ca să nu mai amintim faptul că prin căsătoria cu Alexandrina, fiica arhitectului Gaetano Burelly, i se deschiseseră ușile celor mai mondene saloane.

Cu toate acestea, I. L. Caragiale a fost unul din rarele personaje care au disprețuit profund orice asociere cu arborele genealogic al familiei: „Ce-are a face familia mea, care nu e nobiliară, cu operele mele” – chestiona el în 1906 pe Horia Petra-Petrescu, care tocmai pregătea o teză de doctorat la Universitatea din Leipzig despre opera lui Caragiale; „d-ta despre aceste opere vrei să faci un studiu critic [...] și nu despre umila mea familie vreunul heraldic”¹⁷. Sau, cu altă ocazie: „La noi însă? Vestigii feudale? artistocrație? tradiții bătrâne? Când? de unde? cum? Nu cumva arhondologia

¹³ Emilia Șt. Milicescu, *Pe urmele lui Delavranca*, București, Edit. Sport-Turism, 1986, p. 13-25.

¹⁴ C. Dobrogeanu-Gherea, *Artiști proletari culți*, în *Studii critice*, III, ediție I. Gherea (ed. III), București, Viața Românească, [1924], p. 111.

¹⁵ Vezi Șerban Cioculescu, *Viața lui I. L. Caragiale*, București, Edit. Eminescu, 1977, p. 11-23; Marin Bucur, *O biografie a lui I. L. Caragiale*, București, Edit. Cartea Românească, 1989, p. 5-34.

¹⁶ Cf. M. Antonescu, Al. Djuvara, C. Lecca, *Sucesiunea Momolo-Cardini*, [București], 1904.

¹⁷ I. L. Caragiale, *Opere*, VII, ediție Ș. Cioculescu, București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1942, p. 217.

grecească ar fi tulpina unei aristocrații feudale românești? Nu cumva avocații ieșiți de ieri de alaltăieri, copiii de obscure familii din popor, chemate la viață publică dintr-o completă nulitate politică de drept, prin mișcarea de la 1848, au luat în serios că sunt nobili de viță pentru că, având noroc la daraveri, le-a dat mâna să-și vopsească frumos o trăsură și să-i lipească la spate un blazon de operetă”¹⁸.

În contrast cu I. L. Caragiale, fiul său Matei își însușește reprezentări de la polul opus, tocmai cel repudiat de părinte. Umilit prin actul nașterii sale, ca produs al unei legături nelegitime dintre I. L. Caragiale și Maria Constantinescu, Matei își construiește din mitul nobiliar un univers paralel cu realitatea. Doar comportamentul său de *dandy*, proiectele și întocmirile heraldice, mania de a primi decorații și de a le etala cu enfață, corespondența trimisă diverșilor prieteni ș.a. – într-un cuvânt doar semnele exterioare îi confereau distincțiile ce-i alimentau orgoliul și-i creau o prea bună imagine despre sine. Este un personaj complicat, care chinuie pe tatăl său și pe mai toată lumea, snob, dar nu lipsit de calitate și talent artistic, care nu se amestecă cu „vulgul” și poartă „toaletă princiară”, a cărui carte de căpătâi era *Almanahul Gotha* etc. Este, în alți termeni, personajul propriei sale opere, nu numai al *Crailor de Curtea-Veche* (una din scrierile cu cel mai îndelungat stagiul de elaborare), ci și al *jurnalului* și *agendelor* sale. Face orice pentru a nu-și curma iluzia, de la ținuta vestimentară ridicolă și incomodă, până la gesticulații și dialoguri bizare chiar pentru mediul la care aspira. În ajunul căsătoriei cu Maria Sion (veritabilă infuzie nobiliară) își declară pierdut actul de naștere, fabricând un altul, în care apare numele real al tatălui (devenit între timp o personalitate publică), iar ca domiciliu al mamei orașul Viena (nu altul decât capitala Austriei); locul nașterii e ... Tușnad, pe atunci tot în granițele Imperiului austro-ungar. Evident, își găsește și martori care confirmă sub jurământ realitatea celor înscrise, actul devenind oficial prin legalizare. Sau, când află că o cunoștință se întoarce în țară prin Budapesta, roagă să i se cumpere un metru de „drapel ungiuresc”, pentru a da mai multă autenticitate însemnelor nobiliare pe care le va arbora la Sionu (moșie dobândită prin căsătorie, în jud. Ialomița). Inutil a mai extinde acum observațiile pe seama lui Matei I. Caragiale, personaj care a beneficiat încă de acum două decenii de un impresionant volum de documente, prin grija lui Al. Oprea, dar care a rămas aproape neutilizat în multe din fațetele sale¹⁹.

Aceste ultime două exemple sunt tipologii *in extremis*, între ele situându-se o gamă cât se poate de diversificată de alte modele de reconstrucție genealogică. Fie că e vorba de un vădit dezinteres față de ascendenți, fie că probitatea e cea care conduce orice incursiune în trecutul familiei, fie că este un simplu act de uzurpare biologică sau socială – interesul pentru arborele genealogic (cu toate atributele socio-istorice ce i se pot atașa) devine indispensabil oricărui demers biografic. Nu întâmplător se încearcă deslușirea predecesorilor în zonele unei „nobilități” identitare cât se poate de diverse, de la aristocrația de sânge până la cea de decorații, de la cea de talent (artistic-literar) până la cea de funcții birocratice, de la titluri academice la cea a unui club sau chiar cafenele selecte, de la cea cu un cult vădit pentru obiecte și locuri ale memoriei (fotografii, bijuterii, case etc) până la cei ce revendică cu obstinație ca loc de origine familială o anume regiune a țării etc, etc.

¹⁸ *Ibidem*, V, ediție Ș. Cioculescu, București, Cultura Națională, 1938, p. 401.

¹⁹ Al. Oprea, *Mateiu I. Caragiale – un personaj. Dosar al existenței*, București, Muzeul Literaturii Române, 1979. Vezi și Al. George, *Mateiu I. Caragiale*, București, Edit. Minerva, 1981.

Așadar, istoricul are de-a face cu un spațiu al „nobilității” și al „notabilității” cât se poate de larg și cu limite indecise, în care mitologiile familiale sunt adeseori prezente, generând confuzie și erori istoriografice. În acest context, rostul genealogiei este de prim rang în cadrul noilor demersuri de reconsiderare a biografiei, devenind principalul instrument care poate reconstitui modelele diverselor spații socio-istorice, prin asocierea diferitelor reprezentări, prin proximitățile biografice stabilite, prin măsurarea distanțelor sociale, prin reflectarea unor sisteme perfect coerente în care se realizează și se transmit diversele tipuri de moșteniri.